

Romány Pál

Az örökség kötelez

Borkultúra és történelem Tokaj-Hegyalján

1.

Herenden, a Porcelanium új épülete előtt áll, néhány éve, két szobor. Az egyik Stingl Vince (1796-1848) vonásait őrzi, a másik Farkasházi Fischer Mórét (1799-1880). A Manufaktúra alapítói voltak. Tévedések elkerülése végett a kiegészítő felirat: K. Barth alkotása és ajándéka Herendnek. A szobrok körül ápolt park, székek, tisztaság, rend. A gyár átriumos udvarán sok virág, a járdák alatt fűtőcsövek, hogy csapadék esetén ne fagyjon le, ne váljék síkossá. A porcelánra vigyázni kell. És láthatóan, a múltra is. A 175 esztendősen patinára építeni lehet és érdemes. A tegnapi sikerek tagadása a mai ígéretek hitelét rontaná.

A herendi gyár és művészi alkotásai a részvényeseké. Akik a porcelánt alakítják, kemencébe rakják. Addig lehetnek részvénytulajdonosok, amíg a gyárhoz tartoznak. Feltehetően ehhez a renchez tartozik a gyáralapítókra való emlékezés. Az elődök küzdelmének, az alkotás kontinuitásának tisztelete. Ami erőt, bizalmat adhat a további, az új feltételek közötti küzdelemhez is. Mert az IDŐ ismerete, az időszámítás, mint az évgyűrűk a fán, beszédes, követhető, nyomot hagy maga után. Nem meglepő azoknak, akik tudják, számon tartják: a platánokat el kell ültetni, majd ápolni, gondozni, hogy lombkoronát bontsanak...

Tudjuk tehát azt, hogy ki ültette a herendi "platánokat". Ám hiába kérdeztem - sok évvel ezelőtt - egy alföldi mezővárosban, látva és gyönyörködve a kilométerekre húzóódó főutcaban, hogy ki ültette oda a platánokat? Később megtudtam: az egykori főjegyző, 1931-ben. Akkoriban mondták el, hogy Zombor, az egykori Bács-Bodrog vármegye székvárosa pedig régenvolt polgármesterének köszönhette kiérdemelt címét: "az erdőbe telepített város". A valóság fordított volt: a fákat, parkokat hozták be a városba. Mert volt fogadókészség, igény, s volt a kezdeményezéshez kivitelező is. Másképpen: voltak, akik vállalták a cselekvést, a tévedés kockázatát, vállalták önmagukat, mentek a járdán. Vagyis – ahogyan Fekete Gyula írta egyszer, éppen Erdei Ferencre emlékezve – nem a járda széléről akarták nézni a történelmet. Vajon minden lépésük szerencsés volt, minden egyes tettük hasznos volt? Oh, nem! De lehet-e ok az elfelejtésre néhány tévedés, kényszerült rossz lépés, ha az egész előbbre vitt, ha platánjaik ma is árnyat adnak? Elegendő-e az egész erdő tarvágásához az, ha néhány fa haszontalannak minősül, vagy csak átmeneti a klíma mostoha volta?

A metaforákat félretéve: ezen a tájon a kevés is soknak bizonyult nem egyszer a teljes diszkontinuitáshoz, a szakadáshoz, sőt a pusztításhoz is. Eluralkodhatott mérvadó körökben, hogy "mától kezdve minden másképp volt." A szoborcserék, egy nem-

zedék életében is többször ismétlődtek. Akár a tankönyvek cseréi. Sok más országban indulatok nélkül láthatók együtt az elődökre emlékeztető tárgyak, képek, dokumentációk. Legyenek azok volt vállalati, társadalmi, polgári vagy katonai vezetőkre emlékeztetők. Eltávolításuk, letagadásuk mit változtatna a letűnt időn? Helsinki két nagy lovas szobra: az egyik a cáré, aki alkotmánnyal "ajándékozta" meg a finneket, a másik a nagy keleti hatalommal szembeszálló marsallé, aki később államelnök. Nálunk kérdeznünk is botrányos: hol található, pl. Habsburg király emlékműve Magyarországon? Nem a magyar főrendek döntöttek Ferdinánd mellett 1526-ban? És Mária Terézia mellett? A Millénumi Emlékműből valamennyit le kellett cserélni? Nem ültettek talán "platánokat" a magyar pusztákra? Mindenesetre az Árpád-házi királyoknál is hosszabb ideig viselték a Szent Koronát, s Bécsből mégsem csak rossz származott át Pest-Budára...

Nem sokkal jobb a kontinuitásról kiállítható látélet egyéb, az ország és a nemzet életének más fontos témakörében sem. Kedvező kivétel talán a tudományos élet, valamint – külön-külön tekintve – az egyházak. Mindkét körben számon tartják az elődöket, intézményeik falairól letűnt századok rektorai, prédikátorai, püspökei tekintenek a ritka látogatókra. A világban elismert tudósainkra, feltalálóinkra emlékeztető köztéri alkotás várhatóan majd a Nobel-díj centenáriuma születik meg. Valamennyien külföldön éltek – s haltak...

Mi lehet a magyarázata a megszakíttottság szinte hivatalos támogatottságának Magyarország utóbbi évtizedeiben? A mielőbbi, teljes feledtetés mögött az irigység, vagy a mindenkori adminisztráció erőszakos helyfoglalása, féltékenysége lapul meg? Miért oly ritka nálunk, pl. a gazdasági teljesítmények egykori jeleseinek elismerése, emléküik ápolása? Kiváló konstruktőrök, közgazdászok, nagy sikerű gazdasági szervezők módszere, életének tanulsága merül el a feledés-feledtetés "archívumában". Magyarázhatja-e zivataros történelmünk, az, hogy egymást váltották nálunk a különféle hatalmi rendszerek, hogy félévszázad alatt csupán állami címerből, féltucatnyit "fogyasztottunk"? Mit változtat ez azon, hogy ki állított elő Magyarországon – Európában elsőnek! – egy új, sokkal többet adó növényfajtát, termelési rendszert, vagy dolgozott ki új orvosi eljárást máig helytálló tudományos elméletet? Nem ez állítható a fiatalok elé?

A gazdasági életben a szolid építkezésnek, a biztonságos, folyamatos haladásnak is van tekintélye, nem csak az új üstökösnek, a "kirobbanó sikert" hajszóolóknak. Amerika híres gépgyárában, a John Deere művek központjában – amely cég traktor és kombajn mellett, nem mellékesen tankokat is gyárt – a belépő először az "alapító atya" hajdani lakatos műhelyével és legelső "gyártmányaival" találkozik. A megtett út bizalmat kölcsönöz. Amerikának erre szüksége van, mert nincs múltja – hallani időnként az ellenvetést. És nálunk? Miért kezdődik újból, és előlről az időszámítás számos intézményünkben, gazdasági és nem gazdasági szervezetünkben? Egy-egy század, félévszázad talán kiiktatható?

Voltak – s remélhetőleg vannak – akik úgy gondolták, hogy nem velük kezdődött a történelem. Jóllehet úgy látták el feladatukat, hogy nyomot hagytak maguk után, felépítettek a gazdaságban valamit az utókornak, de megbecsülték, értékelték az elődök munkáját és a hagyományokat is. Víziójuk volt róla, mondhatná valaki divatosan. Voltak álmaik. Nem röpké időre, hanem évtizedekre. Nem véletlenül, hiszen évszázadok történetébe kellett illeszkedniük a saját évtizedeikkel. Bábolna és Hegyalja egykori mezőgazdasági vezetőire, Burgert Róbertre és Kapás Pálra gondolok most. Tokaj és Bábolna együtt kapták meg, az akkor egyfajta elismerést kifejező kombinát névhasználatot, vezetőik pedig – először az agrárágazatban – a vezérigazgatói címet. Egyikőjük sem kérte ezt a megkülönböztetést. Ellenkezőleg. Ha már viselni kell – mondogatták – akkor mielőbb viselhesse más is. A feltételek között azonban az volt az egyik előírás, hogy a gazdaság példás pénzügyi eredményekkel, kiterjedt partneri kapcsolatokkal rendelkezzen, valamint vertikális ágazati szervezet, azaz a termelés mellett feldolgozás és értékesítés, továbbá kutató-fejlesztő tevékenység is jellemezze. Sokáig csak az említett két mezőgazdasági vállalat felelt meg ezeknek az igényeknek. Később más gazdaságok is – éppen az említettek ösztönzése nyomán – létesítettek kereskedelmi egységeket, különféle szolgáltató-ipari ágazatokat. Ám a két "első vezérigazgató" körül fennmaradt bizonyos irigység, valamiféle előítélet. Bizonyára Burgert Róbert, valamint Kapás Pál egyéniségét, a kor diktálta mozgáster alakulását sem lehet ebben figyelmen kívül hagyni, de ennek vizsgálata most nem feladatunk. Eljön majd az idő, amikor az agrártörténet-írás vizsgálati-értékelési módszereivel, a korszak feltételei közé illesztve ez is elvégezhető lesz. Nem tanulságok nélkül.

Ami tény: mindketten helytálltak posztjukon egész életükben. Kapás esetében ez szó szorosán értendő, hiszen gyakornok korától élete végéig szolgált a Hegyalján. A Tokajhegyaljai Állami Gazdasági Borkombinát vezérigazgatójaként hunyt el húsz évvel ezelőtt. Mindössze ötvenkét évet élt. Burgert életútján több elágazás volt, de abban egyező a két pálya, hogy évtizedekre azonosultak egy feladattal, egy munkahellyel. S nem váltak meg attól, hívás, csábítás, nézeteltérés ellenére sem.

2.

Amikor Kapás Pál kollégiumba került, hogy az 1950-ben kezdődő ösztöndíjas tanulmányaira orosz nyelvből is felkészítsék, már feloszlatták a nevezetes, a Győrffy-kollégisták által létrehozott szervezetet, a Népi Kollégiumok Országos Szövetségét. A "fényes szellők" által fellendített tehetséggondozás, a tízezer "parasztdiák" beiskolázását megvalósító mozgalom azonban élt, szelleme tovább hatott. Nem múlt el a háborús évek iszonyata és 1945 nagy ígérete sem. A nincstelen szabolcsi ötgyermekes apa 12 és fél hold földet kapott. És legnagyobb fia odavész a háborúban... Kapás nem ismerte Illyés Gyula versét, amelyben a költő ezeknek az éveknek az érzelmeit felidézi. Nem csupán fiatal kora miatt nem ismerhette, hanem azért sem,

mert az 1943-ban írt verset a cenzúra nem engedte publikálni. A kaszinókert és a hősi emlékmű között című költeményt – kalandos évtizedek után – 1996-ban adták ki Kolozsvárott. A háború utáni évek radikalizmusának néhány forrására, s az ígéretekre, hogy még az ólomkatonáktól is el kell fordulnia a társadalomnak, e költeményből is következtethetünk. Íme egy részlet abból a versből, amelynek kérdéseit Kapás Pál nemzedéke az életében hordozta, reflexeiben is élte:

“Kiért maradt ott Szabadi,
ezért a szorgos kopaszért?
és Kiss és Tóth és mind, aki
ha élt is, épp csak éldegélt?
Melyiknek kispörköltjét védve
halt meg Szmodics és Fekete?
Melyik söréért fagyott jégbe
Fábján füle, Kovács keze?
Csillogva cikáz, mint a villám,
kés-villapár a csirkehullán;
e szép hölgyért, hogy így ehessen,
melyik Nagy halt meg Voronyezsben?”¹

Mind kevesebben vannak már annak a nemzedéknek a tagjaiból, akik Voronyezs neve hallatán a fagyhalálra asszociálnak, vagy a munkaszolgálatosok aknaszedésére. Akik a 20. század király nélküli Magyar Királyságának megélt emlékeit hordozzák. Ahogyan az aratási szerződés, az arató-banda fogalma sem társul már a harmados kukoricával, és a másfél kiló aratási szalonna kialakulásával. Kapás Pál szülőföldjéről, gyerekkorában “el kellett szerződni” a kenyérért. A tizenegyedik kereszt volt az aratók bére. Tiszaladány zsellérjei is így tették, ezt vállalták az 1938-ban aláírt szerződésük szerint, amelyet gróf Szirmay Ottó nagyhomokosi és tarcali uradalmának intézőjével kötöttek. A részletező, még a munkaeszközök megválasztására is kiterő szerződés – a már említettekén túlmenően – előírta: “Minden magyarhold harmados tengeri föld után köteles annak művelője a tengeri részelés előtt elismervény ellenében az Uradalom magtárába öt liter egészséges, száraz fehér babot beszolgáltatni. Babot azonban legfeljebb, minden negyedik tengeri sor közé szabad ültetni... A bab átvételét elismernő cédula nélkül a tengeri berészelve nem lesz.” És a szerződés 15. tétele: “Engedetlen, munkáját hanyagul végző, és társait lázító munkást az Uradalom azonnal elbocsáthatja, anélkül, hogy az addig teljesített munkájáért bármit is tartozna fizetni.”² Szükséges-e emlékeztetni arra, hogy Kapás nem odesszai tanulmányai idején vált következetes baloldali felfogású emberré, hanem már úgy érkezett oda? Amikor választhatott, hogy Moszkvában marad-e, vagy Odesszában kezdi tanulmányait, ez utóbbit választotta. A “vidéki” várost, amelyről feltehetően nem tudta akkor, hogy lakossága

meghaladta a félmilliót, amely csak 1783-ban lett Oroszország része, s ahol 1941-től 1944 áprilisáig a Wermacht uralkodott. A lassan újjáépülő, tengerparti, szépséges fekvésű, tengerészmérnöki és más, köztük kertészeti képzést is nyújtó egyetemi városból érkezik Tarcalra a fiatal diplomás Kapás. Szerényen, szegényes holmival, de határozott célokkal, elszánással. Az állami gazdaságok országos központjában fenntartással fogadják majd a kinevezési javaslatot. A gyakorlat kevés voltát, kiállásainak makacs jellegét emlegették. A munka, a kollégák megadták azután a gyakorlatot, a vezetői magatartásban pedig előnnyé vált a következetesség, álláspontjának "makacs" véde. Az esetek többségében legalább is. Hogy voltak ütközései, vitái? Kinek ne lettek volna, ha szakmai meggyőződéssel és emberi tartással rendelkezett? Kapás Pál mindkettőt birtokolta. És – ha lehetett – mindig a maga útját járta.

Két, anekdotává nemesedett esemény is idézhető erre. Az elsőhöz fontos magyarázat, hogy Kapás volt talán az első vállalati vezető a tervezési viszonyok között, akinek engedélyezték, hogy a szolgálati személygépkocsit maga vezethesse. Jellemző volt már az is, ahogyan az engedélyért küzdött. A garázs, a sofőr és a saját lakása, valamint a vállalati központ közötti, s különböző települések távolsága csak így hidalható át költségtakarékosan – hangoztatta. Ebbéli "győzelme" után történt, hogy egy téli napon a maga vezette kocsival várta a vasútállomáson a Budapestről érkező beruházási szakértőket. A leendő létesítmény helyéről a gépkocsiban is folytatódott a disputa, amibe a "sofőr" is bekapcsolódott. Miután leintették, mint illetéktelent, elszállította a tervezett, útbaeső helyre az utasait, akik a leendő beruházás terepén azzal hagyták nyitva a vitát, hogy majd az igazgató érveit is meghallgatják. Ezek után a "sofőr" készségét fejezte ki, hogy ezt azonnal és helyben is megtehetik. A folytatás, s a beruházás kedvezően gyors megítélése ezekután elképzelhető.

A másik esetről jelen voltam. Megyei szemlén volt egy minisztériumi vezető, akitől terveink támogatását, fejlesztéseink finanszírozását is vártuk. A program egyik állomása egy tokaji pincében rendezett borkóstoló volt, ahol a vendég a soros nemes italt furcsa módon dicsérte. Elismerése úgy hangzott, hogy őt a "bor szaga a vadkanra emlékezteti". Kapás arca szint váltott. Veszélyben láttam egész addigi érvelésünk eredményét, reményeink elérését. És Kapás elkezdte: "először is, a bornak, amíg az a neve, annak nincs szaga..." S folytatta volna, de nem tudta. Lábára léptem. A remény így megmaradt.

Több hasonló, továbbá más jellegű történetet is őriz még az emlékezet. Természetesen olyan más műfajút is, mint amilyen – bizonyos konfliktust is jelentő – a saját szőlővel rendelkező, telepítő, birtokló kollégái és közte kialakult. Kapás nem engedte, összeférhetetlennek mondta ki, hogy bizonyos beosztásokat betöltő munkatársai saját szőlőt műveljenek, azzal "háztájként", vagy szakszövetkezeti tagként gazdálkodjanak. Elképzelhető, hogy ezzel milyen szembenállást, panaszáradatot váltott ki. Nem tartotta elfogadhatónak, hogy a teljes embert kívánó vezető beosztású maga helyett mással műveltesse a szőlő- és borgazdaságát, különösen pedig azt, hogy esetleg a

vállalat eszközeit, munkásait vegye igénybe erre. Közei ismerője írta: "...minden agyályoskodás nélkül meg tudott válni azoktól – az egyébként kitűnő munkatársaktól – akik az általa képviselt fegyelmet, etikai követelményeket nem voltak hajlandók elfogadni. Kapás Pál tudta, hogy mit jelent egy nagyüzem élén állni, érezte a felelősség súlyát, a gazdasági tényezők bel- és külföldi összefüggéseit, gátjait vagy lehetőségeit, de mert szakember volt, úgy irányította a Borkombinát működését, hogy az üzem mindig sikerrel zárta az évet. [...] Ösztönösen érezte, hogy az elsőrendű vezetőnek elsőrendű munkatársakat kell maga mellé keresnie, és azt is tudta, hogy csak másodrendű vezető alkalmaz harmadrendű beosztottakat."³

Tokaj-Hegyalja mindig sok gonddal küzdött. Adatunk sajnos hiányosan áll rendelkezésre, a sokféle változás nem kedvezett a levéltári rendnek sem. Az agrártermelés számos tényezőtől függ, s ezek között több nem – még a legjobb szaktudás mellett sem – programozható. Ezért is értékelhető kiemelkedő teljesítménynek, hogy a Tokajhegyaljai Állami Gazdasági Borkombinát, a több szervezeti egységből, egykori nemzeti vállalatból kialakított, a maga nemében országos versenytárs nélküli cég – nem akármilyen évtizedeken át – helytállt. Hegyaljai versenytárs persze akadt, hiszen Tokaj-Hegyalja szőlőterületének 20,03%-a volt a Kombinát kezében és 26,28% a termelési-, a szakszövetkezetek és a kutatás birtokában. A nagyobb hányad tehát, 53,69% nem nagyüzemi volt, legnagyobb hányadban a szakszövetkezeti tagság egyéni kezelésében. A Kombinát hatását természetesen nem a 20%-os aránnyal lehet kifejezni, hiszen feldolgozó kapacitása, bizonyos jogosítványai révén nagyobb szerepet tölthetett be. Alapozhatott arra is, hogy az egy hektárra jutó összes eszközérték hetszerese, forgóeszközértéke pedig tizennégyszerese volt az állami gazdaságok – hetvenes években mért – országos átlagértékének.⁴ A tárolás-érelés finanszírozása ennek ellenére sok gonddal járt.

A szakszövetkezetekről, ezekről a sajátos rendeltetésű és formailag is változatos gazdálkodási szervezetről, Hegyalja "másik lábáról" érdemes külön is megemlékezni. A termelőszövetkezetekkel együtt fontos partnerei voltak a Kombinátnak. Az egy szövetkezeti tagra jutó évi jövedelem nagyobb volt a szakszövetkezetekben (30 ezer Ft körüli), mint a termelőszövetkezetekben. Nem is szólva a saját, a taggazdasági bevételről a hetvenes–nyolcvanas években. Akárcsak Bács-Kiskun megyében, a Hegyalján is a "pártsemleges" szakszövetkezeti névadás járta. Búzakalászból kettő is volt, de a Jőreménység, meg a Reménység is talált gazdaságot.

Az említett időszak, az állami gazdaságok, a Kormánybiztosság és a Borkombinát működése rövid periódus Hegyalja évszázadaiban. Mégis egy jeles szakasznak kell tekinteni, előnyeivel és hátrányaival, valamennyi következményével együtt. Erős, nyereséges gazdaság lett a Kombinát, de a termelők teljes körével sohasem volt talán felhőtlen a kapcsolat. Ez nem Kapás Pálon múlt. Lázár István idézi az egyik érdekeltet: "Az együttműködés értelme az, hogy abból mindkét félnek kölcsönös előnyei származzanak, tehát a kölcsönös nyereségérdekeltség. Erre pedig a Kombinát nem

képes, mivel a Tokajhegyalján keletkező nyereség nagy hányadát központosítják. Mindkét témát meg kellene vizsgálni az arra illetékes szervezeteknek, és sürgősen intézkedni – amíg nem késő”.⁵ A 15%-os felvásárlási áremelést csak 1977-ben sikerült elérni.

Tokaj fennmaradása és fejlődése érdekében sokan tették a dolgukat. Szőlőbirtokosok, borászok, Leskó Istvánok, hegybírók, igazgatók, közigazgatási emberek, szövetkezeti vezetők. Vállalták a terheket, vállalták az újítás és a megújulás gondjait. Úgy is, mint Kapás Pál, aki a teljesen új szervezet mellett gondot fordított még a hagyományok ápolására, feltárására is. Támogatta – és szerette – a népművészetet, a fafaragókat, a kovácsokat. Közben feldolgozta a Bormívelő Egyesület történetét, Tolcsva akkori református lelkészének, a sárospataki Református Tudományos Gyűjtemény múzeumigazgatójának segítségét élvezve. Takács Béla írta Kapásról: „... mindig megkínált és mindig mosolyogva egy-egy pohár aszúval, de Ő tonicot ivott”⁶ A tolcsvai múzeumban munkatársaival összegyűjtött, berendezett tárlattal, a munkaeszközök, okmányok, leírások gondozásával, a patinás épület kialakításával a tiszteletét is kifejezésre kívánta juttatni az elődök munkája iránt. Szinte áhitattal tudott szólni egy-egy régi szőlőprésről, szerszámról, leleményről. A régiekkel, a kétkezi szőlőművelőkkel való kézfogást, egyfajta stafétabot váltást látott bennük. A megbecsülésüket is, amit kötelezően kijárónak tartott kortársai részére is. A Kombinát szociális, munkásellátási rendszerét talán ezért is folyamatosan fejlesztendőnek tartotta. És ki is építette. Akár csak az oltvány anyatelepeket, a vízgyűjtőket, a palackozó gépsorokat, az új utakat, a laboratóriumi lehetőségeket – az életét is beleépítve...

3.

Az 1999. évi Borkalauz Tokaj-Hegyaljai Borvidék fejezete kerekén harminc márkás pincészetet sorol fel a Hegyalján.⁷ A jelenlegi vagy a volt tulajdonos nevét, más esetben tradicionális elnevezéseket választottak ezek a vállalkozások, gazdasági társaságok. Nem valószínű, hogy sokat tudnának Hegyalja múltjának neves embereiről, tevékenységükről. Vannak közöttük külföldiek, tőlük még kevésbé kérhető számon a történeti ismeret. Különösen az, hogy kik voltak Tokaj fenntartói, fejlesztői. A múlt egyébként is ködbe vész, s a kiemelés mindig válogatás is egyben. Tokaj azonban csak egy van, amit az Árpádháziaktól a Habsburg-házig, Szentpétervártól a Vatikánig már századok óta tudnak, jegyeznek. A patina presztízst, adott esetben bizalmat és gazdasági előnyt (is) jelenthet. „A múltat vállalni emberséggel, felnőtt nemzetként, szorongás és öncsonkítás nélkül, nem a gyengeség, hanem az erő jele és egyben forrása is.” – írta Kosáry Domokos.⁸

Tokaj-Hegyalja Magyarországé és egy kicsit Szlovákiáé. A borkultúra apostolai együtt voltak az itt élő magyarok és más nemzetiségűek, a betelepült, behívott, bemenekült olaszok, franciák és mások. A borkereskedők között ott voltak a görögök, a zsidók, az oroszok, a lengyelek. Nem volna-e itt az ideje, hogy Pap Miklós oly kitűnő könyvét

idegen nyelvekre, átdolgozva, mielőbb kiadják?⁹ Talán még a világörökségi ügyben is névjegy lehetne. Bizonyára erősíthetné azt is, hogy – Babits szavaival – “Itteni nép vagyunk, itt összeverődött fajtákból keveredtünk nemzetté. Életmódunk itt lett olyan, amilyen lett... Nemcsak ez a föld őrzi életünk és történetünk emlékeit, mi is elváhatatlanul hordjuk magunkban legkisebb gyermekségünkől kezdve ennek a földnek ezer féle emlékeit. Mi magunk vagyunk ez az emlék.”¹⁰ Azaz kortársaink és elődeink. Akár ismert és számontartott névvel, akár kétkezi alkotásokkal, “ismeretlenül”. Mert a politikai-katonai tetteken kívül is van mire emlékezni. Dobó Istvánt egri hősként joggal tartják számon, de miért nem szerepel sohasem úgy, mint Felső–Magyarország jeles borkereskedője, ismert borszállítója a külpiacokra? Mikét finanszírozta volna – “másodállása” nélkül – a híres várvédelmet?

Vannak országok, ahol a társadalmi-gazdasági haladás hordozóit szívesen ábrázolják jelképes művészi megoldásokkal. A kanadai préri egyik államának székvárosában, Winnipegben a távolságokat legyőző pionírok emlékét egy ökör-húzta kordé hatalmas bronz változata őrzi. A Dánia északi részét felvirágoztató tejgazdaságra – a székváros egyik terén – a kifinomult szervezetűvé tenyésztett tehén szobra emlékezteti a ma emberét elődeinek sikeres és küzdelmes vállalkozására. És – itthoni példával – a gödöllői egyetem előtt Kiss István: Élet című hatalmas bronz búzakalásza hirdeti a növénynevelőknek, továbbá minden idők aratóinak a teljesítményét.

A világörökség várományosai, Hegyalja társadalma, mit tehetne a Kapás Pálok, a régi szőlőkapások, a pincemesterek, a borászok emlékének megőrzéséért? Hogy ne vesszen el a jövőnek: ki telepítette a szőlőtökéket, kik ültették a platánokat.

Erő forrása lehet. Érdemes melléjük állni, s folytatni – az ültetést, a telepítést, hogy boldoguljunk.

Jegyzetek

1 Illyés Gyula: *Bátrabb igazságokért, Kántor Lajos gondozásában. Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár, 1996, 163. o.*

2 Balassa Iván: *Az aratómunkások Magyarországon 1848-1944, Akadémiai Kiadó, 1985, 341-342. o.*

3 Takács Béla: *Kapás Pál 1929-1982, kézirat, 20. o.*

4 Laczkó István dr. – Dr. Laczkóné: *Tokaj-Hegyalja, Kompolt, GATE Kutató Intézet, 1980, 159. o.*

5 Lázár István: *Kiált Patak vára, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1974, 465. o.*

6 Takács Béla: *i.m.*

7 Borkalauz 1999, szerk.: *Dr. Rohály Gábor, Borkollégium, 157-196. o.*

8 Idézi: Tóth Ágnes = *Forrás, 1988, XX. évf. 1. sz. 94. o.*

9 Pap Miklós: *A tokaji, Gondolat Könyvkiadó, 1985*

10 Babits Mihály: *A magyar jellemről, Magvető Könyvkiadó, 1981, 31-32. o.*